

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
  - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
  - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;

- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
  - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
  - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
  - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
  - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB2 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.
Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:
- NB
- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
  - b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examen bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 70 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Engagement en fotografie

1 maximumscore 2

- Doordat de fotograaf het kind vanaf enkele meters afstand fotografeert (een van de volgende): 1
  - zal de foto een idee/gevoel/ervaring van afstand/objectiviteit teweeg brengen.
  - wordt de fabrieksruimte belangrijker voor de beschouwer / zal de herhaling/het ritme van de lange fabrieksgang meer in het oog springen voor de beschouwer (en dit kan weer leiden tot interpretaties in de trant van: ervaren van esthetisch geheel / ervaren van de eindeloze herhaling van de arbeid).
- Doordat de camera op ooghoogte van het kind gehouden is (een van de volgende): 1
  - ervaart de beschouwer de fabrieksruimte vanuit het perspectief van het kind.
  - zal de beschouwer zich op gelijk niveau voelen / identificeren met het kind.

2 maximumscore 3

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- de **voorstelling**: De keuze voor het weergeven van een (jeugdige) radioluisteraar past in de overheidspropaganda rondom de ontwikkeling van de Sovjet Unie als technische / industriële grootmacht 1
- de **vormgeving**: De diagonale compositie is een bewuste keuze om snelheid/beweging/moderniteit tot uitdrukking te brengen en/of de diagonale compositie past binnen de stijl van het Russisch constructivisme en/of de keuze voor het standpunt / de compositie / de uitsnede is ingegeven om de techniek/het apparaat te benadrukken 1
- de specifieke **boodschap**: Met dit beeld wordt getracht de beschouwer het beeld te geven van de Sovjet-Unie als een moderne / technisch vooruitstrevende staat 1

Vraag	Antwoord	Scores
3	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="280 248 1326 472">• De (traditionele schilder- en beeldhouw)kunst had voor Rodtsjenko afgedaan omdat deze geassocieerd werd met (een van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="331 327 1326 394">– een periode (de tsarentijd) waarmee juist afgerekend moest worden. <li data-bbox="331 405 1326 472">– ideeën rondom kunst, zoals uniciteit/aura/individu, waarmee juist afgerekend moest worden. <li data-bbox="280 483 1326 745">• Rodtsjenko was een voorstander van fotografie, omdat (een van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="331 562 1326 595">– fotografie eigentijds/nieuw was en niet besmet met die traditie. <li data-bbox="331 607 1326 674">– foto's reproduceerbaar zijn en daarom voor iedereen bereikbaar en dit past binnen de ideeën van het communisme. <li data-bbox="331 685 1326 745">– de fotografie een machinaal/technisch procedé is en dat past in het geloof in (nieuwe) techniek. 	<p style="text-align: right;">1</p> <p style="text-align: right;">1</p>
4	maximumscore 4	
	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="280 828 1326 1245">• De voorstelling van de foto's maakt ze indringend, omdat (twee van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="331 907 1326 974">– de gezichten 'lelijk' zijn en/of de geportretteerden grimassen maken (daardoor trekken de foto's sterk de aandacht). <li data-bbox="331 985 1326 1052">– de personen vaak rechtsreeks in de lens kijken / de beschouwer vaak direct aankijken. <li data-bbox="331 1064 1326 1131">– de fotograaf kiest voor het (uitvergroten van het) stereotiepe beeld van de 'kansloze' jongere / de gestigmatiseerde allochtoon. <li data-bbox="331 1142 1326 1245">– de personen duidelijk verschillend zijn / individuen zijn (in plaats van anonieme figuren uit een grijze massa); dit maakt de portretten persoonlijk (en daarmee indringend). <li data-bbox="280 1256 1326 1435">• De vormgeving van de foto's maakt ze indringend, omdat: <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="331 1290 1326 1357">– de maat van de foto's enorm groot is (en daardoor kun je ze niet negeren) <li data-bbox="331 1368 1326 1435">– er gebruik is gemaakt van sterke close-upopnamen. (Hierdoor komen de gezichten extreem dichtbij en die nabijheid is indringend) 	<p style="text-align: right;">2</p> <p style="text-align: right;">1</p> <p style="text-align: right;">1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De autoriteiten worden 'op hun eigen stoep' (het centrum) geconfronteerd met hun 'problemen' (aan de rand van de stad).
- Het bedreigt de beeldvorming van Parijs als gezellige toeristenstad, want de portretten van de 'banlieue-criminelen' maken de problematiek van de rand van de stad zichtbaar in het hart van Parijs.
- Het verstoort opvallend de 'openbare orde' / het posterplakken is vandalisme, maar de 'goede bedoeling' valt niet te negeren en maakt het verwijderen / bestraffen lastig.

per juist antwoord

1

6 maximumscore 1

een van de volgende:

- De fotograaf is afhankelijk van de medewerking van deze personen en/of de fotograaf moet investeren in het opbouwen van een vertrouwensrelatie met deze personen.
- Het betreden van het 'domein' van zijn onderwerp kan gevaarlijk zijn.
- De illegaliteit van het ophangen van de posters / het wildplakken vormt een risico.

7 maximumscore 3

drie van de volgende politieke belangen:

- De expositie kan opgevat worden als een gebaar van toenadering en/of respect naar de banlieue-bewoners.
- De expositie zorgde voor controle over de illegale acties van JR (het werd officiële museumkunst / een officieel cultureel project).
- De expositie ondersteunde de artistieke en culturele uitstraling van de stad.
- Met de expositie wordt de onderstroom naar boven gehaald (inclusie).
- De expositie onderstreept het belang van vrije meningsuiting.
- De expositie is een actie waarmee de gemeente laat zien dat ze een daad durft te stellen / geen angstpolitiek bedrijft.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 3

Antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Hine probeert in zijn werk kinderarbeid te belichten en aan de orde te stellen. Hij biedt hiermee een tegenwicht tegen (geeft kritiek op) de toen gangbare praktijk / het massale 1
- Rodtsjenko is met zijn werk vooral dienstbaar geweest aan de ideologie van het communisme en/of het regime van Stalin. Hij onderzocht juist niet wat hij als individu tegenover dit massale kon stellen
of
Rodtsjenko trachtte met zijn vernieuwende kunst een alternatief te bieden voor het Rusland zoals het was (ten tijde van de tsaren). Daarmee onderzocht hij hoe hij de loop van de geschiedenis / het massale kon beïnvloeden 1
- JR probeert 'banlieue-criminelen' een gezicht te geven / als mens te tonen om de clichébeeldvorming / generaliserend denken en praten over deze mensen in media en het openbaar te nuanceren. Daarmee onderzoekt JR wat een individu tegenover het massale kan stellen 1

Engagement en ambacht

---

9 maximumscore 2

- afbeelding 1 (vilt), een van de volgende: 1
  - Jongstra maakt gebruik van (eenvoudige) eeuwenoude materialen als wol en/of natuurlijke kleurstoffen.
  - Jongstra maakt voor de productie van haar wol gebruik van een oud / inheems schapenras.
  - Jongstra maakt gebruik van de (eenvoudige) eeuwenoude vilt-techniek.
  - Jongstra maakt een product, een vilten kleed, dat al eeuwenlang geproduceerd wordt.
- afbeelding 2 (labyrint), een van de volgende: 1
  - Jongstra maakt gebruik van eenvoudige/eeuwenoude plantaardige materialen als stro en kamille en/of van de kamilleplant, waaraan al eeuwenlang een heilzame werking wordt toegedicht.
  - Het labyrint is een eeuwenoude vorm / een vorm die ook al voorkwam in de prehistorie/oertijd.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 2

Jongstra stelt met haar werk en werkwijze maatschappelijke (sociale/utopische) kwesties aan de orde, zoals (een van de volgende):

- de snelheid/haast van de huidige maatschappij.
 Uit de werkwijze van Jongstra spreekt een verlangen naar eenvoudige werkwijzen (het zelf houden van schapen, het zelf verven van de wol); dit kan opgevat worden als een pleidooi voor een eenvoudig/'onthaast' bestaan en/of uit de plek waar Jongstra exposeert spreekt een verlangen naar rust / contemplatie; dit kan opgevat worden als een tegenwicht voor de snelheid/oppervlakkigheid van de huidige maatschappij.
- de belasting van het milieu. Uit de werkwijze van Jongstra spreekt een verlangen naar het gebruik van eerlijke/natuurlijke materialen; dit kan opgevat worden als een tegenwicht voor het gebruik van chemische/industriële materialen die belastend zijn voor het milieu.

Opmerking

Voor het juist benoemen van de kwestie die Jongstra aan de orde stelt, 1 scorepunt toekennen en voor het juist benoemen van een kenmerk van het werk / de werkwijze 1 scorepunt toekennen.

11 maximumscore 2

- In de gotiek had de kunstenaar de status/positie van ambachtsman en/of in de gotiek maakte de kunstenaar (met name) werk in opdracht (van bijvoorbeeld) de kerk. Dit in tegenstelling tot kritisch geëngageerde kunstenaars die vaak onafhankelijk / op persoonlijke titel handelen 1
- De thematiek van middeleeuwse kunst is veelal religieus van aard, 'vaststaande' waarheden worden verkondigd. Dit in tegenstelling tot kritisch geëngageerde kunst die vaak 'waarheden' of bestaande situaties ter discussie stelt 1

Vraag	Antwoord	Scores
12	maximumscore 3	
	<ul style="list-style-type: none"> • Ruskin waardeerde de positie van de ambachtsman ten tijde van de gotiek vanwege (twee van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – het idee van de persoonlijke inbreng van de ambachtsman in het ontwerpproces. – het idee dat de ambachtsman het gehele productieproces kon overzien. – het idee dat de ambachtsman zijn werk voor God maakte. – het idee dat de ambachtsman 'meester' was in een bijzondere vaardigheid. – het idee dat de ambachtsman een zekere mate van vrijheid had in de wijze van uitvoeren van het product. • Ruskin zette zich af tegen de industrialisering / de mensonterende fabrieksarbeid / de saaie/fantasieloze machinaal vervaardigde industrieproducten 	<p>2</p> <p>1</p>
13	maximumscore 2	
	<p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Het ontwerp van de stoel is gebaseerd op een voorbeeld uit het eenvoudige boerenleven (dat geassocieerd kan worden met het pre-industriële tijdperk). – In het ontwerp is gebruikgemaakt van 'eenvoudige' ambachtelijke technieken, zoals timmerwerk en/of vlechtwerk. – De (sobere) decoratie vloeit voort uit de techniek (draaien en vlechten). – De constructie van de stoel is 'eerlijk', de functie van de verschillende delen is direct leesbaar (dragend / verbindend). 	
	per juist antwoord	1
14	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens Morris maakt een mooie/goed vormgegeven wereld/omgeving (als vanzelf) betere mensen en/of Morris verlangde naar betere woonomstandigheden voor de arbeider door ze goede/fraaie producten voor hun huis te bieden 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Morris slaagde niet in deze opzet, want door de ambachtelijke werkwijzen bleken zijn producten te duur voor de 'gewone' arbeider 	1

Vraag	Antwoord	Scores
15	<p>maximumscore 2</p> <p>Ambachtelijke sporen maken het werk rijker omdat (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – ze menselijkheid / menselijke aandacht tonen. – de kleine verschillen tussen de in serie geproduceerde producten spanning oproepen / diversiteit representeren. – uit ambachtelijke sporen communicatie spreekt (de maker 'reageert' op hetgeen hij voor zich ziet ontstaan). 	
	per juist antwoord	1
16	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: Door de massale productie worden de onregelmatigheden/oneffenheden juist tot regelmaat verheven en/of is het idee van de bijzondere aandacht die besteed is aan dat ene specifieke product (waarschijnlijk) ver te zoeken.</p>	
17	<p>maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – De verkoop van een product gaat (waarschijnlijk) beter als er een grote naam aan verbonden is. – Een ontwerper uit de wereld van exclusief design kan nieuw publiek trekken. – Het verkopen van producten van 'echte' ontwerpers kan het imago van de totale collectie versterken (ook de producten van onbekende ontwerpers lijken dan meer bijzonder). – Een ontwerper als Jongerius kan een positief effect hebben op het imago van IKEA: het merk IKEA wordt geassocieerd met ambacht / eerlijke/duurzame producten. 	
	per juist antwoord	1
18	<p>maximumscore 2</p> <p>Met het aannemen van een opdracht van IKEA (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – probeert Jongerius (net als Morris) met handwerk/vakwerk een tegenwicht te bieden voor (een overvloed aan) industriële producten. – probeert Jongerius (net als Morris) (een oud) ambacht levend te houden. – probeert Jongerius (net als Morris) een goed/functioneel product te maken dat voor velen bereikbaar is. – probeert Jongerius (net als Morris) een fraai/decoratief product te maken dat voor velen bereikbaar is. 	
	per juist antwoord	1

Engagement en emancipatie

---

19 maximumscore 3

drie van de volgende:

- het afbeelden van een belangrijke acteur/hoofdrolspeler
- de acteur/hoofdrolspeler die een centrale/prominente plaats inneemt op het affiche
- het vanuit een laag standpunt afbeelden van de hoofdrolspeler
- het afbeelden van een suggestieve houding (alsof er een pistool wordt getrokken)
- het leggen van een relatie met iets dat buiten beeld valt (door de suggestieve blik)
- Het affiche is helder/eenvoudig vormgegeven (zodat het beeld in een oogopslag te zien is).
- het nadrukkelijk uitlichten en/of belichten van de afgebeelde scène

per juist antwoord

1

20 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De pose, deze lijkt op de pose van een cowboy die op zijn hoede is.
- Het landschap, dit lijkt op de onherbergzame/verlaten/wilde gebieden waarin westerns zich vaak afspelen.
- De kleding, cowboys (in westerns) dragen vaak een spijkerpak.
- de (vastberaden) blik in de verte

per juist antwoord

1

21 maximumscore 1

Een van de volgende stereotiepe manbeelden:

- De held in een film / een avontuur (die alleen de strijd aangaat) is altijd een man (maar in dit geval een vrouw).
- Een cowboy is altijd een (stoere) man (maar in dit geval een jonge vrouw).

22 maximumscore 1

Een van de volgende stereotiepe vrouwbeelden:

- de vrouw als zachtaardig / verleidelijk / meisjesachtig (hier gaat het om een stoere en/of jongensachtige vrouw)
- de vrouw als (brave) huisvrouw (hier is de vrouw de held in een avontuur)

Vraag	Antwoord	Scores
23	<p>maximumscore 2</p> <p>Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hazekamp kopieert/gebruikt/varieert op het concept dat in veel massamedia gehanteerd wordt. In dit geval is dat het beeld van de cowboy, van mannelijkheid, dat door middel van films, posters en boeken wordt verspreid en doorgegeven • Door zichzelf in de rol van cowboy te plaatsen laat Hazekamp zien hoe sterk dit beeld ingeprent is en/of laat ze zien dat het geen vaststaand gegeven hoeft te zijn 	<p>1</p> <p>1</p>
24	<p>maximumscore 2</p> <p>Het affiche is qua voorstelling propagandistisch, vanwege (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – het verheerlijken van de opstand, door middel van de weergave van de aanvoerder met zijn geheven geweer (vastberaden, stoer, sterk, strijdlustig) en/of de glimmende/prominente kanonnen en/of de trots wapperende vlag van het oorlogsschip. – het gebruik van de betekenisvolle/symbolische kleur rood, die symbool staat voor het socialisme/communisme. – het gebruikmaken van tekst (met boodschap), zoals de verwijzing naar de opstand in 1905. 	
25	<p>maximumscore 3</p> <p>Het affiche is qua vormgeving propagandistisch, vanwege (drie van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – het gebruik van signaalkleuren / opvallende kleurencombinaties, zoals de kleur rood in combinatie met wit. – de compositie die erop gericht is om de beschouwer heel direct en/of van nabij aan te spreken, zoals de aanvoerder die close up getoond wordt en/of de figuren en het schip die tegen een (betrekkelijk) egale achtergrond zijn geplaatst. – de compositie met de diagonale lijn, waardoor een vooruitstrevend effect gecreëerd wordt. – het gebruik van het kikvorsperspectief / een laag standpunt, waardoor de grootsheid / heldhaftigheid wordt onderstreept. – het gebruik van (veel) opvallende tekst(en), zoals een spreukband / geschreven uitspraken / een 'opgekalkt' jaartal. 	
	per juist antwoord	1
26	<p>maximumscore 1</p> <p>Toorop doelde op (een van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – een op de actualiteit gerichte boodschap (in plaats van een algemeen geldende/universelere strekking). – een gerichte (socialistische/communistische) politieke boodschap / reclame voor een politiek systeem. 	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

27 maximumscore 1

Het antwoord dient de volgende strekking te hebben:

Toorop streefde naar een onopgesmukte benadering van de realiteit. In dit schilderij kiest ze voor de thematiek van het eenvoudige boerenleven (geen verheven ideaal of plattelandsromantiek) en/of kiest ze voor een zakelijke/harde weergave van het onderwerp.

28 maximumscore 3

De betekenis die deze figuren voor haar hebben komt tot uitdrukking in (drie van de volgende):

- arrangement: figuren die centraal geplaatst worden of juist meer aan de kant en/of figuren die dicht bij het zelfportret (rechts) geplaatst worden, of er juist verder vanaf.
- verhoudingen: sommige portretten/koppen zijn beduidend groter afgebeeld dan andere.
- wijze van schilderen/schilderstijl: bijvoorbeeld Van Gogh-achtige streken in het jasje van de figuur vooraan (John Fernhout) en de pointillistische stijl voor het portret van de grote figuur in het midden achteraan (Gerrit Rietveld), tegenover de socialistisch realistische stijl in het gezicht van de vrouw rechtsonder (Eva Besnyö).
- type portret: een geschilderde buste/beeldhouwwerk (linksboven) / en profile-weergave, 3/4 of en face.

per juist antwoord

1

29 maximumscore 1

(antwoord 1:)

institutionele discriminatie: Toorop is de dochter van een beroemde kunstenaar (en werd door haar vader opgeleid). Zij kon daardoor profiteren van het netwerk (waaronder instituties als musea en galleries) van haar vader en/of zij kon daarmee de institutionele discriminatie, in de zin van aan mannen voorbehouden academische scholing, omzeilen.

(antwoord 2:)

sociale codes: Toorop gaat in tegen sociale codes / vertoont onconventioneel gedrag (een van de volgende):

- door haar harde / 'mannelijke' schilderstijl en/of haar onderwerpskeuze die juist niet 'typisch vrouwelijk' is.
- door zich te begeven in een netwerk van overwegend mannelijke kunstenaars, verzamelaars en intellectuelen.
- door zich als een 'man' te gedragen; ze concentreert zich vooral op haar werk en minder op het huiselijke leven/haar partner en kinderen.

Vraag	Antwoord	Scores
30	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Door het toenemend aantal vrouwelijke professionals werkzaam in de kunst kwam er meer aandacht voor vrouwen in de kunst. – In de jaren tachtig begon een jonge generatie kunstenaars weer volop figuratief te werken en was er hernieuwde aandacht voor eerdere realistische stromingen in de kunst. – Onder invloed van de feministische beweging was er meer aandacht voor vrouwelijke kunstenaars. 	
	per juist antwoord	1
31	<p>maximumscore 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toorop wilde zich (in haar kunst) niet laten leiden door allerlei theorieën en/of ze keerde zich tegen de strenge principes/manifesten/theorievorming van sommige vakgenoten (onder wie de Sociaal Realisten en kunstenaars van De Stijl) • Door toevoeging van het uitroepteken krijgt 'Vooral geen principes' een manifest-achtige kracht die juist suggereert dat Toorop vrij radicaal en daarmee wel principieel was 	1 1
32	<p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord dient de volgende strekking te hebben: De Guerrilla Girls protesteerden tegen het feit dat er geen vrouwelijke kunstenaars vertegenwoordigd waren in belangrijke (overzichts)tentoonstellingen / galeries / musea.</p>	
33	<p>maximumscore 2</p> <p>twee van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Guerrillastrijders vallen het systeem van binnenuit aan: de Guerrilla Girls bestoken de kunstwereld van binnenuit door kritische pamfletten en/of advertenties in kunsttijdschriften en/of de actievoerders zijn zelf afkomstig uit de kunstwereld en vallen hun collega's/eigen instellingen aan. – Guerrillastrijders verschijnen in vermomming omdat ze hun identiteit niet bekend willen maken: de Guerrilla Girls dragen maskers en ondertekenen altijd met Guerrilla Girls en/of werken als groep en niet onder eigen naam. – Guerrillastrijders maken gebruik van tactiek van verrassing: de Guerrilla Girls duiken op met onverwachte/illegale acties bij musea en andere instellingen. 	
	per juist antwoord	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

34 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

Hazekamp:

- Je kunt het publiek blijvend verrassen met je sterke/mannelijke vrouwen.
- uitleg: De verbeelding van sterke/mannelijke vrouwen is nog steeds een thema in de kunst. Het feit dat je het publiek ermee blijvend verrast geeft aan dat het nog steeds niet gewend is aan, en ook niet makkelijk zal wennen aan sterke / mannelijke vrouwen.

of

- Je kunt deelnemen aan de nieuwste acties van de Guerrilla Girls.
- uitleg: De Guerrilla Girls bestaan nog steeds en Hazekamp kan als (nog levende) vrouwelijke kunstenaar deelnemen aan hun acties die blijkbaar nog steeds nodig zijn om bepaalde hardnekkige (voor)oordelen in de kunst onder de aandacht te brengen.

Toorop:

- Elke nieuwe emancipatiegolf maakt je werk actueel.
- uitleg: De belangstelling voor Toorops werk, getuige de (her)waardering van haar werk in de jaren tachtig, lijkt afhankelijk van de opkomst van een feministische golf.

of

- Je kunt altijd rekenen op de exclusieve aandacht van vrouwelijke recensenten / onderzoekers.
- uitleg: Het zijn niet zozeer de mannelijke, als wel de vrouwelijke kunsthistorici en/of critici die het werk van vrouwelijke kunstenaars onder de aandacht brengen, voor Toorop blijkt dat o.a. door de tentoonstelling uit 2008 en het boek dat Marja Bosma schreef.

per ironisch voordeel

1

per uitleg

1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 28 mei naar Cito.

6 Bronvermeldingen

---

afbeelding 1	Lewis Hine, <i>Girl Worker in a Carolina Cotton Mill</i> , 1908
afbeelding 2	Alexander Rodtsjenko, <i>Radio Listener</i> , 1929
afbeelding 3	JR, <i>28mm</i> , 2005
afbeelding 4	JR, <i>28mm</i> , 2005
afbeelding 5	JR, <i>28mm</i> , 2005
afbeelding 6	JR, <i>28mm</i> , 2005
afbeelding 7	JR, <i>28mm</i> , 2005
afbeelding 8	Claudy Jongstra, viltwerk, 2011
afbeelding 9	Claudy Jongstra, labyrint, 2011
afbeelding 10	Morris&co., <i>Sussex Chair</i> , 1860
afbeelding 11	Hella Jongerius, <i>Extended Jugs</i> , 1997
afbeelding 12	Hella Jongerius, vaas uit de serie PS Jonsberg van IKEA, 2005
afbeelding 13	Risk Hazekamp, <i>Giant</i> , 2001
afbeelding 14	Risk Hazekamp, <i>Giant</i> , 2009
afbeelding 15	filmaffiche, <i>Giant</i> , 1956
afbeelding 16	filmaffiche, <i>Panzerkreuzer Potemkin</i> , 1925
afbeelding 17	Charley Toorop, <i>Boeren</i> , 1930
afbeelding 18	Charley Toorop, <i>De maaltijd der vrienden</i> , 1932-1933
afbeelding 19	Guerrilla Girls, <i>The advantages of being a woman artist</i> , 1989
figuur 1	Labyrint in de kathedraal van Amiens, circa 1250
figuur 2	<i>Plakkaat voor de vrouwendag Sovjet-Unie</i> , 1930
figuur 3	Guerrilla Girls, <i>What do these artists have in common?</i> , 1985

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.